ARMENIA. Journal en langue Arménienne fondé à MARSEILLE en 1885

ԱՐԱՐԱՏ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՂԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼ

ԲՕՓՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 34րդ տարեշրջանի (1918 օգոստոս–1919 յուլիս) բաժնորդագինն է 20 ֆրանգ. Թիւրքիոյ եւ Պարսկաստանի համար 10 ֆրանգ, կամ նիւ: Ամսական բաժնորդագինն է 2 ֆրանգ. Թիւրքիոյ եւ Պարսկաստանի համար 1 ֆրանգ.: Նամակ կամ դրամ դրկել այս հասցէով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal *Armenia*
MARSEILLE (France)

ԼԴ ՏԱՐԻ
Թիւ 23

1919 ՅՈՒՆՎԱՐ 8 Դշ.
(Հ. Տ. 1918 Դեկտեմբեր 26)

ԳՈՒՅՔԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, հատուածելով եւ կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագրները:

Յանձնարարներ կընդունուին հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուով:

Յանձնուած 1 մէկ տեղը 1 սանթիմ կարժէ. 1 դէպի տեղը 2 սանթիմ:

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction : Place Alexandre-Labadié ,17

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գերագոյն գոհողութեան պահանջը. — Իսկ Հայաստա՞նը... — Նօթեր գինուորի կեանքէն. — Տ. Զաւէն պատրիարք եւ Բրոֆ. խաչատուրեան փարիզ հրաւիրուած. — Ս. Բարատեան Հայ Հանրապետութեան կողմէն Պատուիրակութիւն մը Փարիզի խորհրդաժողովին. — Ֆրանսա եւ Հայերը. — Հայ Ազգային Պատուիրակութեան անդամակցութեան համար. — Երգիք մը առ Ով. — Բաց նամակ Մարսէյլաբնակ Հայուհիներուն. — Փարիզի վերածնունդը. — Նուիրատուութիւնները Ս. Ժողովին. — Ֆրանսայի երես փոխանակման ժողովի դեկտ. 29ի նիստը եւ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը. — Յանուցումներ:

ԴԵՐԱԳՈՅՆ ՋՈՀՈՂՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

Ամբէնիայի վերջին թուին մէջ Ազգասիրական նախանձախնդրութեամբ մը մեր որբերու, հետեւաբար մեր ինքնութեան, յուշարարը եղաւ ցանկաց չարժել թմրած զգացումները. իսկ այս թուով ալ ուրիշ ձայն մը, հայուհիի ձայն մը, կը ձգտի մարմին տալ ցանկութեան եւ կազմել որբանոցաց հայուհեաց յանձնախումբ մը, մեր ինքնութեան օգնութեան փութալու համար, իրարու յաջորդող այս երկու ձայներ թէեւ բոլորովին անջատ ուղղութեամբ կը բարձրանան, բայց միեւնոյն պահանջը կարձագանգեն եւ ցոյց կուտան թէ հայկական ինքնութիւնը, մերկութիւնը, անուտութիւնը, այն ամբիծան հսկայական է եւ ակնարկաբար, որ կրցած է մինչեւ իսկ մեր աստուածապահ եւ օրհնեալ Մարսէյլահայութեան պինդ խցուած ականջները հասնիլ: Մոռնանք որ այս չարժամին ալ ծնունդ առած չմեռնի, Սակայն ցանկալի պիտի ըլլար տեսնել զօրակցութեան մէկ ուղղութիւն, մէկ խոզովակ որպէսզի չափազանց բծախնդիր եւ ամէն փոքր ամբիծ պատրուակ չընող Մարսէյլի հայերը, ալեւս ամբիծ չունենան զանազան առարկութիւններով ժամանակ ըլլալու եւ իւրաքանչիւրին իրենց քսակի բերանը չբանալու:

Պահանջը այնքան մեծ է եւ հրամայական որ ոչ ոք կրնայ դէմ կանգնիլ, մեր որբերու եւ ինքնատեսներուն օգնելու գաղափարին իրագործման:

Միամտութիւն է ամէն բան օտարներէ սպասել եւ ըսել թէ ինք անոնք օգնեն, անոնք հարուստ են, մենք ամէն բան պահեցինք. ամերիկեան, անգլիական եւ այլն հայանպաստ յանձնախումբեր կընեն իրենց կարելին, կընեն այն ինչ որ օտար մը կրնար ընել. իսկ մե՞նք. տակաւին ֆրանսահայութիւնը չկրցաւ աչքառու գործ մը գոյացնել այդ ուղղութեամբ, թէև ներքին կարողութեան առիւ անհատներ չեն պակսիր իր մէջ, ինչ որ կը պակսի, այդ զգացումն է, զոհաբերելու, մինչ զոհաբերելու զգացումը:

Լոկ պղտոնական ատաղձներով սովալլուկ հայութեան փորը չկշտանար. պէտք է անունդ, պատասպարանք և առողջապահիկ պայմաններ որպէսզի անոնք ապրին, կայտառ ապրին և գառնան ապագայ Հայաստանի վերածնութեան անվկանդ աշխատաւորներ:

Հարիւր հազարներով կը հաշուի Սիբիայի և Պաղեստինի մէջ ապատանած տարագիրներու թիւը. Ո՛վ պիտի հոգայ գիրենք. Ֆրանսական և անգլիական կառավարութիւնները անշուշտ կօգնեն. բայց պէտք է դիտնալ որ անոնք հազիւ կրնան խեղճերը անօթի չմեռցնելու ատիճան սրընդունդ հայթայթել. իրենք ալ ունին իրենց ահագին պահանջները, ամբողջ աշխարհ մը ապրեցնելու պահանջը:

Ազատահմանի հայութիւնը տակաւին չատ բան կրնայ ընել այդ ուղղութեամբ:

Հայրենասիրութիւնը, լոկ խօսքով, չատ գիւրին բան է. կանանը գործն է, անվհատ, յարատև, միահամուռ և զերպոյն զոհաբերութիւնը:

Թ. ԵՂԻՇԷ

ԻՍԿ ՀԱՑՍՏԱՆԸ...

Հայկական գործերին հմուտ եւ կարող հրապարակագիր Տ. Գամիլ Մօգլէր (Camille Mauclair) Le Soleil du Midi օրաթերթի դեկտ. 26ի թուին մէջ Et l'Arménie? վերնագրին տակ գեղեցիկ առաջնորդող յօդուած մը հրատարակած է որի թարգմանութիւնը կուտանք մեր ընթերցողներին:

Շատ գեղեցիկ է երազել բացարձակ արդարութիւն, ժողովուրդներու իրաւունք, ազգերու ընկերութիւն. Ա.Ս.Ա. սակայն բացայայտ է թէ նոյն իսկ անոնք որ կերազեն այդպէս, իրենց ջախջախիչ յաղթանակով երաշխաւորուած գիւրութիւններ ունենալով մէկտեղ, այժմէն իսկ կը տեսնեն իրականացման դժուարութիւնները: Այդ դժուարութիւնները մին է մեծ ախորժութիւն ներին միջև շահերի պայքարը և ազդեցութիւններուն համաչափ սկզբունքը. գիւանագիտութիւնների հին աւանդութիւնը, փոխանակ ջնջելու այդ պայքարը, աւելի պիտի երկարձգէ: Միայն մէկ օրինակ պիտի յիշեմ այսօրեայ հայկական խնդրի ներկայ վիճակ, պզտոր, տարօրինակ և տխուր հանգամանքը, որի վրայ անկարելի է լուռութիւն պահել ոեւէ մէկի մը որ հոգատար է ուղղամտութեան:

Ամէն մարդ ճառեր խօսած է Հայկի տոհմի վիճակին վրայ որոնք երկար ժամանակէ ի վեր կսպանուին և կը կողոպտուին Թիւրքերուն և Գերմանիոյ քաղաքականութեամբ, թէ և ոչ ոք կը համարձակէր, վախնալով պատերազմէն, լոկ պզտոնական ոյզէն տարբեր միջոցով մը միջամտելու. Ա.Ս.Ա. սակայն պատերազմը եկաւ: Հայերը զէնք վերցուցին ինչպէս իրենց պաշտպանութեան, նոյնպէս և համաձայնութեան գործին համար և կռուեցան գիւցազնաբար առաջին օրէն մինչև վերջը, թէ՛ իրենց երկրին մէջ և թէ՛ ֆրանսական կամ ռուսական շարքերուն մէջ: Անոնք վարուեցան ոչ թէ իբրև անգութ կառավարիչներ դէմին քրինդքին պաշտպանելու համար ուրիշ եւած հպատակներ, այլ իբրև ազգութիւն մը որի հայրենիք պրաւուած է և որ կը ցանկայ վերստին ազատ գառնալ, ճիշդ այնպէս ինչպէս Չէք.-Սլովակները, Թիւրքերը և Գերմանները այնքան լաւ հասկցած էին անոնց այս յատկութիւնը որ իրենց գործած սարսափները արդարացուցին ասով, յայտարարելով «Պատերազմական վիճակ Հայաստանի դէմ որ բարեկամ է Համաձայնութեան»: Անոնք նոյն իսկ վերջերս Հայաստանի ազգային ինքնավարութիւնը պաշտօնապէս ճանչնալու առաջարկն ըրին, այն պայմանով որ գադրէին իրենց դէմ կռուելէ փոքրիկ ժէլինչ որ Հայ ազգը մեծ ժեյ հիանալի կերպով, թէև ոչ մէկ պաշնակից կրցաւ իրենց օգնութեան հասնիլ բացի մէկ քանի հարիւր Ամերիկացիներէ և Ռուսիան ալ գաւաճանեց խայտառակաբար:

Արդ, այս որոշ կացութեան առջև ի՞նչ ըրած է Համաձայնութիւնը: Ան նոյն իսկ չէ ճանչցած Հայերի իրր պատերազմող պաշնակցի հանգամանքը: Ան չէ հռչակած ի լուր աշխարհի անկախ Հայաստանի մը գոյութիւնը ինչպէս որ ըրաւ Չէք.-Սլովակներուն, Շուկո-Սլաւներուն և Բոլշեւիկներուն համար. Եղած են «ապագայի խոստումներ, դեղեցիկ խօսքեր, նկատառութիւններ, նախապարներուն յաւակնութիւններ, բայց ոչ մէկ պաշտօնական որոշումնութիւն: Զարմանքով կարդացուեցան Թիւրքիոյ հետ կնքուած զինադադարի պայմանագրին մէջ պաշտպանութեան շատ անորոշ յօդուածներ որոնք կարծես թէ տակաւին իրրև թիւրք հպատակներ կը դիտեն Հայերը: Մինչ այս չափազանց բարեկամները, մեր զինակիցները, որոնց վրայ յաջողակին թագաւորած է ֆրանսացի իշխան մը, տակաւին մեր մէկ իսկ ներկայուած են հսկողութեան կենդանի ձեռակերպութիւններն, կոտրածները կը շարանակուին իրենց հարեւանցի մէջ, Թիւրքերը կը հեգնեն զինադադարի այդ և ուրիշ կէտերը Թիւրքատէր ամբողջ մը գոյութիւն ունի, ըսելու համար որ Թիւրքերը բարի յաջողիկ են և կը ցաւին որ կայսրը և Էնվէրը դէմ կը պաշտեն, եւ այս միջոցին որ այս պիսի սուտեր մէկեղ կը հանուին, կը դնեն Տ. Բիէր Լոդիի պէս անձնա-

Ս. ՉՈՒԿԱՍՅԱՆ
ԻՄ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ
ՓՈՐՁ ՀԱՄԱՐԵԼ

Նկարում Վ. Պաշմակցկիցկեն գիտուց Ի. Ռիսկիչ և Ս. Չուկեն

30 Նոյեմբ. 1918
Չուդի (Ելիզ)

ԳԼՈՒԽ Ա.

Եթե Դուսչ տեսնէր, Ինչպես Լի-մի, գլխիս ոլոր ձեռքերը վրս և հոգ ու մխիթարանք ինձ տար, որ ես ինչ-որ մեծ հանցանք չեմ գործել, ես կարող էի ամենայն վստահությամբ ասել, որ ես ոչ մի հանցանք չեմ գործել, որ ես ոչ մի հանցավոր միտք չունեմ, որ ես ոչ մի հանցավոր գործ չեմ կատարել, որ ես ոչ մի հանցավոր խոսք չեմ ասել, որ ես ոչ մի հանցավոր գաղափար չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր զգացմունք չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր ցանկություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր ձգտում չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր ակնկալություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր հույս չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր հավատ չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր սեր չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր ատելություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր զայրույթ չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր ուրախություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր տխրություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր հոգեվարք չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր մահ չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր հարություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր հոգի չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր մարմին չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր էություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր գոյություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր ոչինչ չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր ամենայն ինչ չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստված չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածային չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնական չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացում չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացում չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտում չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացում չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտում չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացում չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտում չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացում չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտում չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորություն չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտման ունակության հնարավորության իրականացում չեմ ունեցել, որ ես ոչ մի հանցավոր Աստվածայնականության զգացման ունակության հնարավորության իրականացման ձգտ

կ.պոլսի կեդրը ոնական վարժարանի նախկին տեսուչ բրօֆէսէօր Խաչատուրեան որ ծանօթ է նաեւ Հայաստանի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան վրայ իր ունեցած հմտութեամբ, կ.պոլսէն դէպի Միջագետք տարագրուած միջոցին յայտնած էր խուսափիլ եւ ի վերջոյ ապաստանիլ Պաղտատ։

Այժմ կիմանանք թէ Հայ Ազգային Պատուիրակութիւնը ներկայացուած է Տ. Ջաւէն պատրիարքը եւ բրոֆ. Խաչատուրեանը փարիզ գալ ուր իրենց ներկայութիւնը անշուշտ մեծ ոյժ մը պիտի աւելցնէ պատուիրակութեան գործունէութեան վրայ։

ԱՐԱՐԱՏԻ ՀԱՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ

Լուր կայ թէ Արարատի Հայ Հանրապետութեան կողմէն պատուիրակութիւն մը, Տիար Աւետիք Ահարոնեանի նախագահութեամբ, ճանբայ ելած է փարիզ գալու եւ խորհրդաժողովին ներկայանալու համար։

Լուրը իրազեկ աղբիւրէ քխած կը համարուի բայց մեզ դժուար եղած է ստուգել։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Փարիզէն «Հայ Տեղեկատու Բիւրօ»ն ցնծր. 4ին կը հաղորդէ մեզ հետեւեալը.

Ֆրանսական Հանրապետութեան կառավարութիւնը, Հայերին համար բացառիկ չնորհաձիր կարգադրութեամբ մը, որուն որ 1919 յունվար 1էն սկսած, Ֆրանսայ մէջ բնակելու Թոյլատուութիւն (permis de séjour) ունեցող Հայերը, Ֆրանսական հողին վրայ չրջագայութեան տեսակէտով, պիտի չենթարկուին գաշնակիցներէ և չեզոքներէ համար գործադրուող դրութեան։ Գաղաքապետները և Քաղաքականութեան յանձնակատարները (commissaires de Police) ու, պարագային համեմատ, գիւղապահներին մէջ գտնուող չրջագայութեան հսկիչ պաշտօնեաները, իրաւունք պիտի ունենան այսուհետև Հայերէն տեղապիր (visa) տալ մէկ տեղէ ուրիշ տեղ մը երթալու համար Ֆրանսական հողին վրայ։ Հետևապես Հայերը ա՛լ չպիտի պարտաւորին առ համար փարիզի մէջ Ոստիկանապետութեան (Préfecture de Police) և գաւառներին մէջ Նահանգապետութեան (Préfecture) դիմել։ Այս տակաւին է հարկէ պէտք է որ իրենց հասած կամ մեկնած տեղն իրենց ինքնութիւնը հաստատող թուղթը (carte d'identité) վիզէ ընել տան իրենց բնակելիք տեղերի գաղաքապետին կամ ոստիկանութեան յանձնախառարին և իրենց բուն բնակավայրը վերադարձած ժամանակ՝ միեւնոյն իշխանութիւններուն։

Իսկ արտասահման հանրապետութեան համար Թոյլատուութեան խնդրանքները կը մնան դարձեալ ենթարկուած նախկին հետևկերպութիւններուն։

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսահայ հայ գաղութի կողմէն Ազգային Պատուիրակութեան անդամի մը ընտրութեան համար վերջնական քուէարկութիւններ կատարուեցան անցած կիրակի օր, յունվար 5, թէ՛ Մարսէյլի և թէ՛ փարիզի մէջ։

Համեմատական ատաւելութեամբ ամէնէն չատ քուէ ստացած 2 ընտրելիներէն Տիար Գալուստ Կիւլպէնկեան, ըստ յայտարարութեան մեր Գաղթական Ընտրողական Ընդհ. Ժողովի Դիւանին, ետ քաշած լինելով իր թեկնածութիւնը, Հայնէրի ատաւելութեան կարգով համեմատական Ճացած Տիարներ Ա. Թոսաւազդ Հ. Նըմճեանի և Ն. Երսխեան Խան Ն. Երսխեանի անուններին վրայ միայն եղաւ այսուհդ քուէարկութիւնը։ Այս անգամ Մարսէյլի մէջ չհեղաւ Տ. Ներսխեան 111 քուէ և Տ. Հանըմեան 93 քուէ։

Մարսէյլի քուէների թիւը աւելցուելով փարիզի մէջ իրենց ստացած քուէների թուին վրայ, ով որ աւելի չատ ստացած է, նա պիտի հռչակուի Ֆրանսաբնակ Հայ գաղութի կողմէն ընտրուած անգամ Ազգային Պատուիրակութեան։

***

Կիմանանք այժմ թէ կիրակի օրփարիզի մէջ Տ. Ներսէսեան Խան ստացեր է 150 քուէ և Տ. Հանըմեան 113 քուէ. բայց չատեր իրենց քուէն տուեր են Տ. Գէլէկեան Խանին որ ունեցեր է միայն փարիզի մէջ 208 քուէ, որ պատիւ կը բերէ Տ. Գէլէկեան Խանին բայց միեւնոյն ժամանակ ապօրինութիւն մ'է որ գործեր է փարիզի Ընտրողական Ժողովը յայտարարելով որ 2 ընտրելիներէն զատ ուրիշի համար ալ կարելի է քուէ տալ համեմատական քուէարկութեան (ballotage) միջոցին. այդ թէ՛ մեր Ազգային Սահմանագրութեան և թէ՛ ռեզական ֆրանսական օրէնքին հակառակ չէ։ Մարսէյլը ուզեց օրինաւորապէս գործել և 2 անունի վրայ միայն քուէարկութիւն բերաւ. հետևաբար այստեղ ալ Գէլէկեան Խանին քուէ տուողներ կը լինէին եթէ այժմ թերեւս փարիզի մէջ այժմ անոր տուողներ Տ. Հանըմեանի տուած կը լինէին։

Մեր պիտողութիւնը Տ ընտրելիներէ ոչ մէկին դէմ է, այլ ընտրութիւնը ապօրինաւորապէս կատարուած լինելուն դէմ։ Արդեօ՞ք երբ պիտի սովրինք ֆրանսաբնակ Հայերս ՕՐԷՆՔԸ ՃԱՐԳԵԼ։

ԵՐԳԻ ՄԸ ԱՌԹՈՎ

Մարսէյլ, 6 յունվար 1919

Պ՛ընիւ խմբագրապետ,

Դեկտեմբեր 12ի «Տաւրոս»ին մէջ զարմանքով կարգացի «Կիլիկիա» տիպագասով և երկու տունէ բազկացած քերթուած մը, զոր սարքագրած է «Տ. Ղևոնդ քհնյ. Տ. Նահապետեան»։

Այս քերթուածը Հապխուղի Գալֆայեան Որբանոցին համար յօրինած մէկ հին երգս է, որ ամբողջ դիւղին մէջ կերգուեր Տ. Գէլէկսաչէճեանի յարմարցուցած եղանակով։ Տիպագան է «Օտարն ու Հայը» և կը բաղկանայ երեք տուներէ։ Տ. Ղևոնդ «Հայաստան» բառը «Կիլիկիա»ի վերածած է. այս եղած է իր բոլոր հեղինակութիւնը։

Կը ներփակեմ բնագիրս, խնդրելով որ հաճիք հրատարակել զայն ձեր պատուական թերթին մէջ և ընդունիլ ջերմ չնորհակալիքս։

Մինաս ՉԵՐԱԶ

—

ՕՏԱՐՆ ՈՒ ՀԱՅԸ

«Հայրենիքդ մոռցիր, կ'ըսեն օտարներ.
Անիծեալ է, լոկ փուշ ունի ու աւեր։
Մեր հող դրախտ, ջուրն օշարակ, օդ քաղցր է.
Եկ,ո՛ պանդուխտ,սրտիկդ անոնց նուիրէ։»
— Թէեւ ամուլ, ամայի
Ըլլայ երկիրս հայրենի,
Ես կը պաշտեմ Հայաստան.
Ապրի՛ հոգիս Հայաստան։

Տես, օտարին որդիք չունին սիրտ, կորով,
Ու կը մաշին անոնց ոսկերք ախտերով։
Հայեր մեր հող կը բնակին,- լեռն արծիւ,
Անտառն առիւծ, դաշտերն աքիներ անթիւ։
Թէեւ ամուլ, ամայի
Ըլլայ երկիրս հայրենի,
Ես կը պաշտեմ Հայաստան.
Ապրի՛ կտրիճ Հայաստան։

ԹողՀայութեան առջեւ լուէ պատմութիւն.
Թող տիեզերք մոռնայ Հայուն մեծութիւն։
Ես չուրանամ պիտի երկիրս անմման
Մինչեւ կանգնի աճոռ փառաց հայկազեան։
Թէեւ ամուլ, ամայի
Ըլլայ երկիրս հայրենի,
Ես կը պաշտեմ Հայաստան.
Ապրի՛ անմահ Հայաստան։

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ
Մարսէյլաբնակ Հայուհիներուն

Մարսէյլ, 3 յունվար 1919

Համեւրոպական այս աղիտալի պատերազմի ընթացքին սարսափի եւ թշուառութեանց մատնուած ժողովուրդներուն մէջ, ամենէն տխուր, ամենէն ցաւոտ դաժինը մեզ վիճակուեցաւ։ Ոչ թէ որովհետեւ ցաւը մերը եղած ըլլալուն համար մեծ կերեւի, այլ որովհետեւ անոնք, որոնք ենթարկուեցան նոյն օրինակ տառապանքներու, անոնց ցաւերը դարձան քնդհանուրի ցաւեր, քաղաքական աշխարհի առջեւ քաղաքացիներ ճանչցուած ըլլալնուն համար, հակառակ որ անոնց կրած զրկանքները անհամեմատօրէն աւելի պզտիկ էին քան մերը։

Նպատակէս դուրս է վերարծարծել այն ցաւերը որ կրնցինք այս աշխարհաւեր պատերազմի ընթացքին, որոնք արդէն պէտք եղածէն աւելի մորմոքեցին եւ դառնացուցին մեր սրտերը։

Լալու եւ ողբալու շրջանը չէ այժմ, այլ գործի, կատարուած չարիքներու դարման տանելու շրջանը. հազարաւոր հայ որբիկներ եւ տարագրուածներ փոխանակ մայրական գուրգուրանքի եւ տաքուկ հարբոյրներու, սնօթի, ծարաւ եւ մերկ վիճակի ենթարկուած են, որոնց պէտք է փութանք օգնութեան ձեռք կարկառել, Թուրքի վայրագ եաթաղանէն հազիւ հազ խոյս տուողները սովի անգութ ճիրաններուն չը յանձնելու համար։

Ընտասահմանեան զանազան գաղութներու մէջ կազմուած են մարմիններ, իրենց կեդրոն ունենալով Եգիպտոս։ Մենք Մարսէյլի Հայուհիներս ոչինչ ըրինք մինչեւ ցարդ. եթէ նոյն իսկ երբեմն երբեմն կենդանութեան նշանններ ցոյց տրուեցաւ կազմելով զանազան մարմիններ, անոնք ալ դժբաղդաբար հաստատուն հիմք մը չունեցան։

Ա՛րդ, Թելադրուած փարիզի մէջ գործող եւ համակրութիւն վայելող ազգասէր տիկնոջ մը կողմէ, սրտագին կոչ կընեմ բոլոր Մարսէյլի ազգասէր տիկիններուն եւ օրիորդներուն միահամուռ գործակցութեամբ կազմել որքանինամ մարմին մը եւ սկսիլ անմիջապէս գործի, յօգուտ մեր անտէր ու Թափառական որբիկներու եւ տարագրեալներու։

Ցուսալով Թէ մեր այս կոչը անարձագանգ չմնար Մարսէյլաբնակ հայուհիներու կողմէ եւ կը դառնայ արդիւնաւոր։

Մինամ յարգանօք

(Տիկին) Ն. Ա. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

Փարիզի Վերածնունդ կիսամսեայ հանդէսի հիմնադիր անօրէնը Տ. Տօքթ. Լ. Համբարձումեան նոյն թերթի անցած տարիի վերջին թիւին մէջ յայտարարած է որ ներկայ 1919 նոր տարիին համար նոր կարգադրութիւններ եղած և աշխատակիցների թիւն աւելցուած է։ «Վերածնունդ»ը պիտի զեկավարուի այժմ երկու խմբագրական մարմիններէ կողմէ, ունենալով իր բազմաթիւ Հայ աշխատակիցները, որոնց հետ է նաև Տ. Արշակ Չօպանեան։

Կարգանդի առթով «վերածնունդ»ի բացառիկ թիւ մը լոյս պիտի տեսնէ, ճոխ բովանդակութեամբ և բազմաթիւ պատկերներով պարարտուած։

«Վերածնունդ»ի տարեկան բաժանորդագինն է ամէն երկրի համար 20 ֆրանգ, վեցամսեայն 12 ֆր.։ Դրամ և նամակ ղրկել իր տնօրէնին հասցէին որ է Dr. Léon Hampartzoumian, 16 Bould. St.-Denis. PARIS։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐՄԷՆԻԱՅԻՆ

Շնորհակալութեամբ կը յայտարարենք որ Մարսէյլի մէջ կազմուած «Արմէնիայի Օժանդակ» մարմնին միջոցով ստացած ենք հետեւեալ նուէրների նուիրատուութիւնները, Արմէնիայի հրատարակութիւնը քաղաքերեւոյթ նպատակով։

Մարսէյլէն Ն. Սեդրակ 50 ֆրանգ, Ց. Գալէմեան 50 ֆր. և Ղևոնդ Տոնիկեան 25 ֆր.։ Գալիֆորնիայէն (Ամերիկա) Երուանդունի և Մ. Ժ. Գնունի 25 ֆր. և 75 սանթիմ.։

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԳԵԿՏ. 29Ի ՆԻՍՏԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԴՐՈՒԱԾՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Շար. 22րդ թուէն եւ վերջ)

Գերմանիան յաղթուած բայց տապալուած չէ, ըսաւ Տ. Բիշոն։ Մինչխանական շարժուձեւերի մէջտեղ, որոնք աւելի առերես շարժուձեւեր են քան թէ խորերէ բխած, կը փորձէ փրկել իր զօրութեան բեկորները։ Պէտք է հսկել որ բրուսիական զօրապաշտութեան (militarisme) անյայտացումը, վերջնական, անդարմանելի դառնայ։ Պէտք է ապահովենք այն բոլոր փոխարինութիւնները, երաշխաւորութիւնները, դադարումները, առանց որոնց պատրանք մը միայն կը լինի Դաշնակիցներուն յաղթութիւնը։

Հապսպուրկի կրկնակ միապետութեան կայտռութիւնը, Աւստրահունգարիան, իրեն արժանի բաղդ մը ունեցաւ, ըսաւ Տ. Բիշոն։ Շարունակ ասոր տարի, Եւրոպայի խաղաղութեան համար ամէնէն վտանգաւոր տէրութիւնը եղած է անոնց նախարարը յիշեցուց Աւստրահունգարիան ըրած դրդռիչութիւնները. իր ուրախութիւն յայտնեց որ Պոհեմիան, Գուլիսիան եւ Աւստրիայի բոլոնական մասը ազատագրուած և մեզի դաշնակից եղած են։ Ֆրանսան այդ ժողովուրդներուն անկախութիւնը ամէնէն առաջ հրատարակելու փառքն ունեցաւ։ (Ետանգուն ծափահարութիւններ։)

Տ. Բիշոն Թիւրքիոյ խնդրին անդրնելով, ըսաւ թէ սա ալ ոչ պակաս արժանի էր իր պարտուած վիճակին և թէ Ֆրանսան անվիճելի իրաւունքներ ունի որ պէտք է պահպանէ, մասնաւորապէս Լիբանանի, Սիրիոյ և Պաղեստինի մէջ։ Անտարակոյս մենք կընդունինք խորհրդաժողովի կատարեալ ազատութիւնը և արդէն եղած համաձայնութիւններուն այս կամ այն եղրակացութիւնը տալու իրաւունքը. բայց կը նկատենք որ այդ համաձայնութիւններ ատկաւին Անգլիան ու մեզ իրար հետ կը կապեն։

Նախարարը կըսէ թէ չատ մանրամասնօրէն կուսումնասիրէ այժմ ռուսական խնդիրը։ Պոլշեվիզ կառավարութիւնը պատեց Ռուսիոյ բոլոր դաշնակիցները, Դաշնակիցները հանդէպ իր պատուի բոլոր խոստումները. յետոյ իր անունով ամօթալի դաշնագիր մը կնքեց որ գինք կը յանձնէր Գերմանիոյ և Աւստրհունգարիոյ. մենք ալ մեր կարգին Գերմանիան և Աւստրհունգարիան պարտաւորցուցինք այդ դաշնագիրը պատռելու։ (Երկարատեւ ծափահարութիւններ ամէն նստարաններէ վրայ։ Պրէսթ-Լիթովսքի դաշնագիրը մեր թշնամիներուն չատ մեծ յաղթութիւն մը կուտար. ի՞նչպէս կըլլար անկարեկիր մնալ։

Ռուսիոյ մեր բոլոր միլիտութիւնները Գերմանիոյ զէմ ուղղուած են, ատոր համար գնացած ենք Արխանգէլ, Մուրմանի ծովեզերքը, Սիպերիա։ Դաշնակիցները ոչ մէկ Ռուսի վրայ յարձակում բանեցուցած են այս կամ այն կերպ կառավարութիւն մը ընդունելու համար։ Մենք զմեզ կը պաշտպանենք երկրի մը մէջ ուր մեծ շահեր ունինք։

Տ. Բիշոն կը կարդայ ականատես վկայի մը ըրած նկարագրութիւնը Մոսկուայի կառավարութեան սարսափեցուցիչ գործերէն վրայ։ Ծայրայեղ ձախակողմէն մի քանի ընդմիլիոներ լինելէ յետոյ, նախարարը կը շարունակէ և կըսէ թէ մենք զօրքեր ցամաքն իջեցուցած ենք Օտեսա, Գաթում, թէ ռումանական զօրաբանակները վերակազմուած են և Դաշնակիցներէ աչխատանքն այս է որ Ռուսիոյ առողջ մասերը պահպանուին պոլշեվիզմի վարակումէն. բայց Տ. Գլէմանսօ որոշ հրամաններ տուած է զինուորական ղեկավարներուն որ պոլշեվիզմը տարածելու հարկ եղած ջանքը թո՛ղ ռուս զօրքերն ընեն. մեր նիւթական ակնկալութեան միակ նպատակն է անոնց կազմակերպութիւը դիւրացնել, պոլշեվիզմի տնտեսական պաշարումը իրագործելու համար։

Ընկերվարական Տ. Լոնկէ կը պոռայ «Ա՛ռ թէ այդ»։ Ընկերվարականները կընդմիլեն Տ. Բիշոնի խօսքը. առնապետը կը խնդրէ անոնցմէ որ յարգեն վիճաբանութեան ազատութիւնը։ Ընկերվարական Տ. Գաչէն կը պոռայ. «Մենք հակառակ ենք ոեէ կերպով Ռուսիա միջամտելու»։

Տ. Բիշոն կըսէ. Ես կը զարմանամ որ ծայրայեղ ձախակողմին մէջ ոուս կառավարութեան վրայ գուրգուրանքով խօսելու կամ զայն չքմեղելու փորձութեան ենթարկուողներ կան միշտ։ Այլ սակայն Ռուսիաէն հեռու մէկ մարդ չկայ, նոյն իսկ ամէնէն ուեւէլի ընկերվարականներուն մէջ, որ դիս չզգուշացնէ պոլշեվիզմ կառավարութեան դէմ խաղաղութիւն մը որ Ռուսիան կը թողու ներքին պատերազմի վիճակին մէջ գարշելի կառավարութեամբ մը, արդարութեան խաղաղութիւն մը չլինիր։

Տ. Բիշոն ըսաւ թէ Տ. Ֆ. Պուլոն մեզ մեղադրեց որ մեր պատուիրակներուն անուններէն չենք հրատարակած ինչպէս ըրած են միւս դաշնակիցները։ Դաշնակից ոչ մէկ կառավարութիւն, մինչև այս րոպէս, դեռ ոչ մէկ պատուիրակի անուն տուած է պաշտօնապէս։ Դաշնակիցները նոյն իսկ դեռ իրենց պատուիրակներուն թուին վրայ չեն համաձայնած։

Ժողովը երկար վիճաբանութիւն. Ներով դիշերն ալ չարունակուեցաւ։ Դիշերային հատին մէջ, որ ժամը 21ը 30 րոպէ անցած վերսկսաւ, նախարարապետ և պատերազմական նախարար Տ. Գլէմանսօ ալ խօսեցաւ։ Պատասխանելով խաղաղական բանակցութիւններուն նկատմամբ իրեն ուղղուած մի քանի հարցապնդումներուն, ըսաւ. «Հարցապնդումներ կան որոնք աւելորդ են. կան հարցապնդումներ ալ որոնք վտանգաւոր են և կառավարութիւնը դէնք պարտաւոր չհամարիր մինչ ատոնց պատասխանելու. բայց ամէն անգամ ժողովի խորհուրդին դիմած և մեծամասնութիւնը իր հաւանութիւն տուած է կառավարութեան։ Մի քանի օրէն խաղաղութեան խորհրդաժողովը պիտի սկսին և չնայելով որ շատ փափուկ խնդիրներու վրայ վիճաբանութիւններ պիտի լինինհոն, ես պարտք կը համարիմ ըսել ձեզ որ մեր դաշնակցութիւնները դրութիւնը չպիտի մերժեմ և մեր կողմէ ամէն ջանք պիտի լինի այդ խորհրդաժողովներուն մէջ որ Ֆրանսա, Անգլիա, Իտալիա և Միացեալ-Նահանգներ միջև եղած դաշնակցութիւնները անխախտ Ազգաց ապագային մէջ։ կը խնդրեմ երեսփոխանական ժողովէն որ դործելու ազատութիւն մը տայ ինծի, այդ բանակցութիւնները շարունակելու համար։ Մինչև այժմ ժողովը իմ վրայ վստահութիւն ունեցաւ. բայց մի քանի լրագիրներ մէջ կարդացի որ ես պատերազմի շարունակութեան մարդ էի բայց խաղաղութեան մարդը չեմ։ Եթէ արդարև ժողովը կը կարծէ որ իր վստահութեան արժանի չեմ, կրնայ հաւատալ որ առանց գանգատելու կը քաշուիմ. բայց առ այժմ գերագոյն պատճառներով չեմ կրնար բացատրութիւններ տալ։ Իմ գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է չափազանց յոյսեր չտալ։»

Ժողովը որ մինչև առաւօտեան ժամը 9 տևած էր, վերջացաւ Տ. Գլէմանսօին վստահութիւն յայտնելով ամենատուար մեծամասնութեամբ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ՊԱՀԱՍԿ

Լրագիր ազգային, գրական եւ քաղաքական

Օրկան վեր. Հնչակեան գուսակցութեան. Կը հրատարակուի երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը։ Տարեկան բաժնորդագինն է 2 տոլար եւ 50 սենդ. վեցամսեայն 1 տոլար եւ 25 սենդ. Հասցէն «Bahag» Publishing Co., 814 Old South Building, Boston, Mass. (U. S. America :

***

ԱՍՊԱՐԻԶ

Շաբաթաթերթ ազգային, քաղաքական եւ գրական։ Տարեկան բաժնորդագինն է Ամերիկայի համար 2 տլր., արտասահմանի համար 2 տլր: եւ 50 սենդ։ Հասցէն «Asbarez» Publ. Co. P. O. Box 865. Fresno, Cal. (U. S. America)։

***

ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ

Շաբաթաթերթ ազգային, քաղաքական, գրական եւ բարոյական։ Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օրը «Գաղաքացի» Հրատարակչական ընկ. կողմանէ։ Խմբագիր տնօրէն Հ. Էկկինեան։ Տարեկան բաժնորդագինն է Ամերիկա 2 տլր., արտասահման 2,50 տլր.։ Հասցէ The Citizen Publ. Co. P. O. Box 344. Fresno, Ca. (U. S. America)։

ԾԱԽՈՒԻ ԳԻՐՔԵՐ

Արուեստի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետևեալ գիրքերը, որոնց արժէքները նշանակուած են իրենց առջև։

Մարսէյլէն դուրս ղրկելու համար հաճախքը գնողին վրայ է. ուստի հարկ դիւրութեան համար կը նշանակենք թէ Մարսէյլի մէջ ծախուելու գիները և թէ փոստով ուրիշ քաղաք ղրկուելու գիները։ (Այս վերջիններս փակագծի մէջ դրուած են։ Արժէքը կանխիկ չստացուած գիրք չղրկուիր։ Արձանագրուած (recommandé–registered) ծրարով ստանալ ուզողները պէտք է 25 սանթիմ աւելի ղրկեն իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 ֆր. չափէն աւելի պէտք չէ կշռէ։

Ցաքէթ Մ. Իսկենտէրեան. — Սուէտիոյ ապստամբութիւնը. (Սուէտիոի Հայ քոյրերին՝ չկատարուելու համար թիւրքերին դէմ ապստամբելով լեռները քաշուելուն և յետոյ Ֆրանսական մարտանաւի մը միջոցով ապաստանելուն պատմութիւնն է։) 1 ֆր. 20 (1,30)։

Frédéric Macler. — LA MUSIQUE EN ARMÉNIE. aris. 1917.

(1917 յունվար 26ին, Փարիզի Ecole des Hautes Etudes Socialesի մէջ,— 16, rue de la Sorbonne — հայ երաժշտութեան մասին բանախօսութիւն մ'ըլլած է Արեւելեան լեզուներու վարժարանի հայերէնի դասախօսի Մաքլեր որ շատ հմտութեամբ հայ երաժշտութեան պատմականն ու գեղանահատումն ըրած է իր այդ բանախօսութեան մէջ, օգտուելով անուանի երաժշտագէտ Տ. Կոմիտաս վարդապետէ անձամբ իրեն հաղորդած տեղեկութիւններէն։

Պէտք է տարածել այս գրքոյկը Ֆրանսագէտ Եւրոպացիներին մէջ, ցոյց տալու համար թէ Հայ ժողովուրդը ոչ միայն կոտորուող ժողովուրդ մը եղած է, այլ եւ իր ուսումնական յառաջդիմութեամբ եւ գեղարուեստով փայլած ու փայլող ժողովուրդ մը Արեւելքի մէջ։) Գինն 1,15 (1,30)։

Haic & Relus: A National Dram. composed by M. J. Zorab. Calcutta. 895. Գինն 2,40 (2,50)։

«ԱՐՄԷՆԻԱ» Ի ՅԻՇԵՂԻՐ

Արուեստի ս. տարեշրջանի թիւերն որոնք բոլորովին սպառած են, չատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ լոյս փարթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են այս Յուշարարի մէջ որ ունի 3ալ դիրքով 124 երեսներ կը բոլորկանայ։ Գինն է 1 ֆր. և 40 սանթիմ։

Տարածելու համար մէկ անպամէն 10 օրինակ գետին կը ղրկենք 10 օրինակը, ապահովագրուած ծրարի 10 ֆրանգի փոխարէն։

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
ՕՐՔՍՏՔՓՋՀՁՃՇ
ԱՐՈՒԷՍՏ

Հայերէն Տպարան Ա. Փարթուգալեանի
Le Gérant : François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi